

**สถานการณ์แรงงานข้ามชาติ: แรงงานพม่า ปัญหา
การอยู่ร่วมกันในชุมชนในจังหวัดนครปฐม***
**Myanmar Migrant Workers Situation in
Nakhon Pathom Province:
Problems and Coexistence in the Community**

*ไพรินทร์ มากเจริญ***

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องสถานการณ์แรงงานพม่าในจังหวัดนครปฐม: ปัญหาและการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาทั้งสิ้น 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษานโยบาย การปฏิบัติและวาทกรรมของรัฐไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย พัฒนาการและการเคลื่อนไหวบนมิติพื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ประการที่สอง เพื่อศึกษาสถานการณ์ของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครปฐม และประการสุดท้าย เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติเพื่อสร้างชุมชนที่นำอยู่ร่วมกัน ผลการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาหลักที่สำคัญ คือ แรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานจำนวนมากเป็นแรงงานผิด

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องสถานการณ์แรงงานพม่าในจังหวัดนครปฐม: ปัญหาและการอยู่ร่วมกัน ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและวิชาการ 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
(A lecturer of Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University)

กฎหมาย ซึ่งส่งผลต่อการได้รับสิทธิสวัสดิการและการคุ้มครองด้านต่าง ๆ อีกทั้งพบว่า มีแรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งทำงานในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศ นอกจากนี้การอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างแออัดและอคติของผู้ที่อยู่ร่วมชุมชนคนไทยก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน

คำสำคัญ : แรงงานพม่าข้ามชาติ, จังหวัดนครปฐม

Abstract

This article is a part of a research project on Myanmar migrant workers situation in Nakhon Pathom Province: Problems and coexistence. The objectives of this study are: 1) To study the policy, practice and discourse of the Thai state to Myanmar migrant workers in Thailand and development and movement on the political, economic, social and cultural dimensions of migrant workers in Thai society; 2) To study the situation of migrant workers and problems in Nakhon Pathom province. 3) To propose guidance on migrant workers management for building the better society. The results showed that the main problems were the large number of illegal migrant workers in Nakhon Pathom Province that affected the right to receive welfares and protection. Besides there were a number of migrants working in Sex-business related. In addition, living in crowded communities and the prejudice of Thai community members were another important issue for coexistence living.

Keywords: Myanmar Migrant Worker, Nakhon Pathom Province

1. บทนำ

ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนมิใช่เรื่องใหม่ ในอดีตการเดินทางข้ามพรมแดนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหลถ่ายเทในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านความคิดความเชื่อ เช่น การเดินทางเพื่อเผยแพร่ศาสนา การเผยแพร่แนวความคิดหรือวิทยาการต่าง ๆ ด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น การมีประเพณีหรืออาหารการกินที่คล้ายคลึงกัน ด้านเศรษฐกิจ เช่น การนำเครื่องเทศหรือทรัพยากรอื่น ๆ ของภูมิภาคอุษาคเนย์ไปขายยังภูมิภาคยุโรป หรือทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการแต่งงาน ผู้คนในอดีตมิได้ให้ความสำคัญกับ “ความเป็นพลเมือง” แต่กลับเน้นไปที่การให้คุณค่ากับนวัตกรรมต่าง ๆ อันเป็นผลผลิตจากการเคลื่อนย้ายถ่ายเทดังกล่าวมากกว่า

ในอดีตความเป็นพลเมืองของบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมักจะขึ้นอยู่กับความจงรักภักดี ใครใคร่ขึ้นกับใครก็ฝากตัวฝากใจและฝากทรัพย์สินให้กับคนนั้นหรือรัฐนั้น แต่เมื่อมีการสถาปนาแนวคิดที่ว่าด้วยรัฐชาติสมัยใหม่ (nation state) พร้อมกับการขีดเส้นแบ่งพรมแดนให้กับรัฐอาณานิคมแบบคิดเองเออเองของเจ้าอาณานิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงทำให้เกิดคำว่ารัฐชาติ พลเมือง และดินแดนขึ้น ผลที่ตามมาคือการทำบุคคลจำกัดอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายแห่งรัฐรวมไปถึงกรอบต่าง ๆ ตามที่รัฐชาติกำหนด รัฐชาติสมัยใหม่ที่นำมาสวมทับได้ทำให้การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนไม่เป็นอิสระเหมือนอดีต การเดินทางข้ามรัฐก็จำเป็นต้องมีการระบุตัวตน (การพิสูจน์สัญชาติหรือมีหนังสือเดินทาง) รวมไปถึงการขออนุญาตเข้าประเทศอื่น (Visa) ที่ตนมิได้เป็นพลเมืองของรัฐนั้น

รัฐไทยเป็นอีกหนึ่งรัฐที่กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายข้างต้นเช่นกัน และความท้าทายที่หนักหน่วงมากที่สุดแต่ก็ถูกปิดซ่อนมากที่สุดคงหนีไม่พ้นปัญหาแรงงานข้ามชาติ ที่รัฐไทยเองก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มแรงงานเหล่านี้มีส่วนเข้ามาช่วยสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตที่สำคัญทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และด้านการบริการ เพราะเข้ามารับภาระหน้าที่ในประเภทงานที่เป็นที่รู้กันว่าคนไทยไม่พึงใจทำ ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลไทยก็ได้มีความพยายามในการจัดการและแก้ไขปัญหาแรงงานที่

เกิดขึ้นเรื่อยมา จากเดิมที่แรงงานทั้งสามสัญชาติ คือ พม่า ลาว และกัมพูชา เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยแบบผิดกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนผันโดยการสร้างนโยบายขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อลดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบและการคุ้มครองด้านสวัสดิการให้แก่แรงงานข้ามชาติ ต่อมาก็ได้มีพัฒนาการทางด้านนโยบายการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จากตัวเลขอย่างเป็นทางการของจำนวนแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ณ มีนาคม 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,371,471 คน ในจำนวนนี้ หากแยกเป็นเฉพาะกลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) และชนกลุ่มน้อยแล้ว จะมีจำนวนทั้งสิ้นกว่า 1,229,585 คน ส่วนที่เหลือเป็นแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยตามการอนุญาตประเภทต่าง ๆ ของภาครัฐ เช่น การส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558) ในขณะที่มีการประมาณการณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่ว่าแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานอย่างเป็นทางการจะมีอีกกว่า 3 เท่าของแรงงานอย่างเป็นทางการในระบบ แรงงานกลุ่มนี้เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยและลงหลักปักฐานอย่างแน่นหนาแล้วเป็นเวลายาวหลายทศวรรษ หลายคนมีครอบครัว มีลูกมีหลานที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย พร้อม ๆ กับการสร้างเนื้อสร้างตัว พวกเขาได้แทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มผู้กระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าโดยการเช่าที่อยู่อาศัยและซื้อหาอาหารข้าวของเครื่องใช้และค้าขายกับร้านค้าและคนไทยตามตรอกซอกซอยอยู่มีใช้น้อย

แม้จังหวัดนครปฐมจะมีใช้จังหวัดที่ขึ้นชื่อว่ามีการใช้แรงงานข้ามชาติในธุรกิจอุตสาหกรรมมากที่สุดอย่างกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดสมุทรสาคร แต่ความต้องการแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก แม้จังหวัดนครปฐมจะมีใช้จังหวัดที่ขึ้นชื่อว่ามีการใช้แรงงานข้ามชาติในธุรกิจอุตสาหกรรมมากที่สุดอย่างกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดสมุทรสาคร แต่ความต้องการแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยทั้งสิ้น 47,086 คน ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 28,216 คน ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 36,966 คน และปี พ.ศ. 2558 จำนวน 53,058 คน โดยประเภทกิจการที่จ้างงานแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ คือ ประเภทกิจการเกษตร

การผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ก่อสร้าง จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์พลาสติกตามลำดับ (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558)

ในขณะที่ความต้องการแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐมยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็มีข้อถกเถียงเกิดในหลายแง่มุม ซึ่งแม้จะเป็นที่ทราบกันดีว่าแรงงานเหล่านี้ได้เข้ามาช่วยเหลือขับเคลื่อนในระบบเศรษฐกิจ แต่ในอีกด้านหนึ่ง แรงงานเหล่านี้ก็เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในหมู่คนไทยในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับแรงงานเหล่านี้ว่าเข้ามาสร้างปัญหาหลายอย่าง เช่น การแย่งงานคนไทย โรคระบาด ชยะมูลฝอย อาชญากรรม ฯลฯ ที่เป็นเช่นนี้เพราะที่ผ่านมารัฐไทยยังไม่มียุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติที่ชัดเจนและต่อเนื่อง รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลจัดการแรงงานข้ามชาติยังขาดกลไกที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพได้ ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและเร่งด่วน อาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใช้จังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ในการศึกษาในประเด็นของสถานการณ์แรงงานต่างด้าวในจังหวัด โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวจากประเทศพม่าซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวกลุ่มใหญ่ที่สุด โดยได้ศึกษาให้เห็นถึงสภาพการทำงานของแรงงาน สภาพปัญหาต่าง ๆ ของแรงงานและชุมชน รวมไปถึงการอยู่ร่วมกันในชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือต่อสภาพปัญหาและสร้างสวัสดิภาพจังหวัดนครปฐมให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอาเซียนในอนาคต ปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนมิใช่เรื่องใหม่ ในอดีตการเดินทางข้ามพรมแดนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหลถ่ายเทในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ เช่น การเดินทางเพื่อเผยแพร่ศาสนา การเผยแพร่แนวความคิดหรือวิทยาการต่าง ๆ ด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น การมีประเพณีหรืออาหารการกินที่คล้ายคลึงกัน ด้านเศรษฐกิจ เช่น การนำเครื่องเทศหรือทรัพยากรอื่น ๆ ของภูมิภาคอุษาคเนย์ไปขายยังภูมิภาคยุโรป หรือทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการแต่งงาน ผู้คนในอดีตมิได้ให้ความสำคัญกับ “ความเป็นพลเมือง” แต่กลับเน้นไปที่การให้คุณค่ากับนวัตกรรมต่าง ๆ อันเป็นผลผลิตจากการเคลื่อนย้ายถ่ายเทดังกล่าวมากกว่า

ในอดีตความเป็นพลเมืองของบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมักจะขึ้นอยู่กับความจงรักภักดี ใครใคร่ขึ้นกับใครก็ฝากตัวฝากใจและฝากทรัพย์สินให้กับคนนั้นหรือรัฐ

นั้น แต่เมื่อมีการสถาปนาแนวคิดที่ว่าด้วยรัฐชาติสมัยใหม่ (modern state) ร่วมกับการขีดเส้นแบ่งพรมแดนให้กับรัฐอาณานิคมแบบคิดเองเออเองของเจ้าอาณานิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงทำให้เกิดคำว่ารัฐชาติ พลเมือง และดินแดนขึ้น ผลที่ตามมาคือการทำบุคคลจำต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายแห่งรัฐรวมไปถึงกรอบต่าง ๆ ตามที่รัฐชาติกำหนด รัฐชาติสมัยใหม่ที่น่ามาสวมทับได้ทำให้การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนไม่เป็นอิสระเหมือนอดีต การเดินทางข้ามรัฐก็จำเป็นต้องมีการระบุตัวตน (การพิสูจน์สัญชาติหรือมีหนังสือเดินทาง) รวมไปถึงการขออนุญาตเข้าประเทศอื่น (Visa) ที่ตนมิได้เป็นพลเมืองของรัฐนั้น

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งรัฐที่กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายข้างต้นเช่นกัน และความท้าทายที่หนักหน่วงมากที่สุดแต่ก็ถูกปิดซ่อนมากที่สุดคงหนีไม่พ้นปัญหาแรงงานข้ามชาติ ที่รัฐไทยเองก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มแรงงานเหล่านี้มีส่วนเข้ามาช่วยสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตที่สำคัญทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และด้านการบริการ เพราะเข้ามารับภาระหน้าที่ในประเภทงานที่เป็นที่รู้กันว่าคนไทยไม่พึงใจทำ ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลไทยก็ได้มีความพยายามในการจัดการและแก้ไขปัญหาลูกหลานที่เกิดขึ้นเรื่อยมา จากเดิมที่แรงงานทั้งสามสัญชาติเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยแบบผิดกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนผันโดยการสร้างนโยบายขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อลดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบและการคุ้มครองด้านสวัสดิการให้แก่แรงงานต่างชาติ ต่อมาก็ได้มีพัฒนาการทางด้านนโยบายการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จากตัวเลขอย่างเป็นทางการของจำนวนแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ณ มีนาคม พ.ศ. 2558 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,371,471 คน ในจำนวนนี้หากแยกเป็นเฉพาะกลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) และชนกลุ่มน้อยแล้วจะมีจำนวน 1,229,585 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558) ในขณะที่มีการประมาณการณ์ว่าแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานอย่างเป็นทางการน่าจะมีอีกกว่า 3 เท่าของแรงงานอย่างเป็นทางการในระบบ แรงงานกลุ่มนี้เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยและลงหลักปักฐานอย่างแน่นหนาแล้วเป็นเวลาลหลายทศวรรษ หลายคนมีครอบครัว มีลูกมีหลานที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย พร้อม ๆ กับการสร้างเนื้อสร้างตัว พวกเขาได้แทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มผู้กระตุ่นเศรษฐกิจระดับรากหญ้าโดยการเช่าที่อยู่อาศัยและ

ซื้อหาอาหารข้าวของเครื่องใช้และค้าขายกับร้านค้าและคนไทยตามตรอกซอกซอยอยู่ มีใ้น้อย

แม้จังหวัดนครปฐมจะมีใช้จังหวัดที่ขึ้นชื่อว่ามีการใช้แรงงานข้ามชาติในธุรกิจอุตสาหกรรมมากที่สุดอย่างกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดสมุทรสาคร แต่ความต้องการแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก คือเมื่อพิจารณาจากสถิติแรงงานข้ามชาติของจังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ. 2554 จังหวัดนครปฐมมีแรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่และทำงาน เพื่อรอส่งกลับตามมติคณะรัฐมนตรีมาจดทะเบียน และขออนุญาตทำงาน จำนวนทั้งสิ้น 9,970 คน เป็นสัญชาติพม่า 9,605 คน ลาว 187 คน และกัมพูชา 178 คน มีจำนวนแรงงานข้ามชาติถูกกฎหมาย ประเภทนำเข้ามา MOU มาจดทะเบียนใบขออนุญาตทำงาน จำนวนทั้งสิ้น 740 คน เป็นสัญชาติพม่า 35 คน ลาว 310 คน และกัมพูชา 395 คน และมีจำนวนแรงงานข้ามชาติที่พิสูจน์สัญชาติแล้ว มาจดทะเบียนขอรับใบอนุญาตทำงาน จำนวน 18,804 คน เป็นสัญชาติพม่า 15,608 คน ลาว 2,375 คน และกัมพูชา 821 คน ประเภทกิจการที่จ้างงานแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ คือ ประเภทกิจการเกษตร การผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ก่อสร้าง จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์พลาสติกตามลำดับ

ในขณะที่ความต้องการแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐมยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็มีข้อถกเถียงเกิดขึ้นกับจังหวัดนครปฐมในหลายแง่มุม ซึ่งแม้จะเป็นที่ทวาทันดีว่าแรงงานเหล่านี้ได้เข้ามาช่วยเหลือขับเคลื่อนในระบบเศรษฐกิจ แต่ในอีกด้านหนึ่ง แรงงานเหล่านี้ก็เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในหมู่คนไทยในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับแรงงานเหล่านี้ว่าเข้ามาสร้างปัญหาหลายอย่าง เช่น การแย่งงานคนไทย โรคระบาด ชยะมูลฝอย อาชญากรรม ฯลฯ ที่เป็นเช่นนี้เพราะที่ผ่านมารัฐไทยยังไม่มียุทธศาสตร์บริหารจัดการแรงงานข้ามชาติที่ชัดเจนและต่อเนื่องรวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลจัดการแรงงานข้ามชาติยังขาดกลไกที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพได้ ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและเร่งด่วน อาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใช้จังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ในการศึกษาในประเด็นของสถานการณ์แรงงานต่างด้าวในจังหวัด โดยเฉพาะ

แรงงานต่างด้าวจากประเทศพม่า ซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวกลุ่มใหญ่ที่สุด ซึ่งได้ศึกษาให้เห็นถึงสภาพการทำงานของแรงงานสภาพปัญหาต่าง ๆ ของแรงงานและชุมชน รวมไปถึงถึงการอยู่ร่วมกันในชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือต่อสภาพปัญหา และสร้างสวัสดิ์จังหวัดนครปฐมให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอาเซียนในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาทั้งสิ้น 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษานโยบายการปฏิบัติและวาทกรรมของรัฐบาลต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย พัฒนาการและการเคลื่อนไหวบนมิติพื้นที่ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ประการที่สอง เพื่อศึกษาสถานการณ์ของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครปฐม และประการสุดท้าย เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติเพื่อสร้างชุมชนที่น่าอยู่ร่วมกัน

3. ระเบียบวิธีวิจัย

ในส่วนของระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary) ที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานราชการที่ได้รับการยอมรับและเปิดเผย กฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของการศึกษาเรื่องของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ จะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา หนังสือ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เอกสารการประชุมสัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัย ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ข่าวสาร สื่อมวลชน นิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากแหล่งอิเล็กทรอนิกส์

ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่มีมาก่อนหน้าเป็นแนวทางในการศึกษาหลัก โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะปรากฏการณ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในระดับนโยบายของรัฐไทยและในจังหวัดนครปฐมเท่านั้น

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้นำเสนอข้อค้นพบและอภิปรายผลการศึกษาได้เป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

4.1 แนวนโยบายและการปฏิบัติของรัฐไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย และพัฒนาและการเคลื่อนไหวบนมิติพื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย แม้ว่าแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านจะเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นเวลาหลายทศวรรษแล้ว โดยในระยะแรกรัฐไทยใช้วิธีควบคุมแรงงานข้ามชาติบนฐานความมั่นคงของรัฐเป็นหลัก และในระยะหลังรัฐไทยได้หันมาให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติอย่างจริงจังมากขึ้น โดยการออกมาตรการและกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งเราจะพบเห็นถึงพัฒนาการบางอย่างทางด้านแรงงานที่เพิ่มมากขึ้น เช่น มีการเพิ่มสิทธิทางด้านสุขภาพ การศึกษา การคุ้มครองทางด้านสิทธิมนุษยชน แต่การบริหารจัดการและดำเนินนโยบายก็เป็นไปในทิศทางแบบลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตามกระแสสังคมและตามวิสัยทัศน์ผู้นำรัฐบาล อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศพม่า คือ กลไกสำคัญในกระบวนการผลิตตามโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทย ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องให้การดูแลและดำเนินนโยบายต่าง ๆ ซึ่งในส่วนนี้ จะเป็นการบรรยายให้เห็นถึงสภาพการณ์ทั้งทางด้านนโยบายและด้านการปฏิบัติของรัฐไทยต่อแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ว่าแท้ที่จริงแล้วเป็นอย่างไร

4.1.1 นโยบายของรัฐไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวนโยบายและการปฏิบัติของรัฐไทยมีข้อสรุปที่ชี้ชัดไปในทิศทาง

เดียวกันว่านับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศไทยให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติเป็นหลักมากกว่าที่จะมองและพัฒนาแรงงานข้ามชาติตามกรอบความมั่นคงของมนุษย์ ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการพัฒนาในด้านสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การรักษาพยาบาล ค่าจ้างค่าแรง การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการค้ามนุษย์ แต่ก็ยังเป็นนโยบายที่ไม่คงเส้นคงวา และมักปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือผู้นำรัฐบาล

สำหรับประเทศไทย ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงแรงงานซึ่งเป็นกระทรวงหลักที่ต้องรับผิดชอบดูแลแรงงานข้ามชาติ เป็นเวลามากกว่าสิบปีที่ประเทศไทยมีความพยายามในการบริหารจัดการนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งส่วนมากแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจะเป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 สัญชาติ อันได้แก่ ลาว กัมพูชา และพม่า โดยแรงงานจากประเทศพม่าเป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมากที่สุดมาโดยตลอด โดยมีลักษณะการเข้ามาในช่วงเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เดินทางเข้ามาตามด่านพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านด่านพรมแดนที่มีอุปสรรคในการเดินทางเข้าประเทศไทยน้อยที่สุด สำหรับแรงงานจากประเทศพม่าด่านพรมแดนสำคัญที่แรงงานจากประเทศพม่าใช้ในการเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย คือ ด่านแม่สอด จังหวัดตาก ด่านแม่สาย จังหวัดเชียงราย และจังหวัดระนอง ในอดีตแรงงานจากประเทศพม่าส่วนใหญ่มักเข้ามาและเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายเพราะใช้วิธีลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือก็คือไม่มีสถานะทางเอกสารจดทะเบียนใด ๆ แต่เมื่อเวลาก้าวล่วงมาในปัจจุบัน ประเทศไทยไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศพม่าได้กลายมาเป็นกำลังหลักในภาคการผลิตในสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทย โดยความรับผิดชอบของกระทรวงแรงงาน จึงได้มีการพัฒนาแนวนโยบายและการบริหารจัดการด้านแรงงาน โดยใช้หลักการนำแรงงานที่ผิดกฎหมายให้กลายเป็นสถานะมาเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายผ่านการดำเนินการในรูปแบบกระบวนการต่าง ๆ ในปัจจุบันสามารถสรุปรายละเอียดสถานะของแรงงานจากประเทศพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ได้ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 แรงงานที่ไม่มีสถานะทางเอกสารจดทะเบียนหรือแรงงานผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

กลุ่มที่ 2 แรงงานที่จดทะเบียนเพื่อขออนุญาตทำงานชั่วคราว ซึ่งหมายถึงกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่ในขั้นแรกเข้ามาทำงานในประเทศไทยแบบผิดกฎหมาย แต่รัฐไทยอนุโลมให้มารายงานตัวต่อกระทรวงมหาดไทยเพื่อจัดทำทะเบียนประวัติขอมိถิ่นที่อยู่ชั่วคราว (ทร.38/1) และติดต่อกระทรวงแรงงานเพื่อขอรับใบอนุญาตทำงาน โดยต้องผ่านการตรวจร่างกาย แม้การจัดทำทะเบียนจะเปิดโอกาสให้แรงงานได้มีเอกสารทางการและมีการประกันสุขภาพ แต่แรงงานในลักษณะดังกล่าวยังคงมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายดั้งเดิม โดยแรงงานเหล่านี้จะสามารถทำงานและอยู่ในประเทศไทยได้เพียงเฉพาะจังหวัดและตามระยะเวลาที่ทางการไทยอนุญาตเท่านั้น

กลุ่มที่ 3 แรงงานโดยผ่านการพิสูจน์สัญชาติ (Nationality verification: NV) กระบวนการพิสูจน์สัญชาติพัฒนาขึ้นมาเสริมขั้นตอนตาม MOUs และเป็นผลผลิตของมาตรา 3 ใน MOUs ดังนี้ “หน่วยงานที่ได้รับมอบอำนาจของทั้งสองฝ่ายจะทำงานร่วมกัน เพื่อจัดตั้งกระบวนการบูรณาการแรงงานผิดกฎหมายซึ่งอยู่ในประเทศของอีกฝ่ายหนึ่งก่อนที่บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงานจะมีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ภายใต้ขอบเขตของบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงานนี้” (บันทึกความเข้าใจระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา/สปป.ลาว/พม่า ว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน พ.ศ. 2545 และ 2546) กระบวนการพิสูจน์สัญชาติเป็นผลจากการร่วมมือปรายในระดับทวิภาคีหลายรอบระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และเห็นว่าเป็นกลไกเพื่อปรับเปลี่ยนสถานะแรงงานผิดปกติทั้งหมดที่พำนักและทำงานอยู่ในประเทศไทยกลับมีสถานะปกติ โดยครอบคลุมประเภทของผู้ย้ายถิ่นทั้งที่จดทะเบียนและที่ไม่มีเอกสารชนิดใด กระบวนการพิสูจน์สัญชาติต่างจากการจดทะเบียนเมื่อก่อนหน้านั้นในประเด็นที่ว่า มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลรูปพรรณของผู้ย้ายถิ่นกับรัฐบาลของประเทศต้นทางซึ่งถูกร้องขอให้พิสูจน์สัญชาติของผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้

ในช่วงแรกที่เริ่มกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ มีทั้งหมด 13 ขั้นตอน ซึ่งรวมถึงการจดทะเบียนและการขอใบ ทร. 38/1 การตรวจร่างกาย และการขอใบอนุญาตทำงาน เมื่อแรงงานจดทะเบียนเสร็จแล้ว นายจ้างอาจเริ่มกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ โดยยื่นเสนอรายชื่อฉบับสมบูรณ์ของแรงงานทุกคนที่นายจ้างร้องขอให้ดำเนินการเปลี่ยนสถานะให้เป็นปกติต่อกรมการจัดหางานในสังกัดกระทรวงแรงงาน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเสนอรายชื่อแรงงานโดยวิธีทางการทูตให้กับเจ้าหน้าที่ในประเทศกัมพูชา ลาว และพม่า ต่อไป เมื่อทำการตรวจสอบเป็นที่ชัดเจนแล้ว จะเสนอรายชื่อแรงงานต่อไปยังสำนักงานพิสูจน์สัญชาติตามพื้นที่ต่าง ๆ และแจ้งให้ผู้ย้ายถิ่นรับทราบ กำหนดเวลาไปปรับหนังสือเดินทางชั่วคราวของตนเอง ขณะที่เจ้าหน้าที่กัมพูชาและลาว ส่งทีมสัญจรมาเพื่อออกหนังสือเดินทางชั่วคราวให้กับพลเมืองที่มีคุณสมบัติของตน ผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าต้องกลับข้ามชายแดนกลับไปประเทศบ้านเกิดเพื่อรับหนังสือเดินทางชั่วคราวด้วยตนเอง ยกเว้นกรณีจังหวัดระนองที่ได้เปิดศูนย์พิสูจน์สัญชาติขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 โดยมีเจ้าหน้าที่จากประเทศพม่ามาประจำการ (Huguet, 2557: 19-20)

กลุ่มที่ 4 แรงงานภายใต้บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน สำหรับกระบวนการนี้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 โดยเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนสถานะแรงงานที่ผิดกฎหมายทั้งสามสัญชาติให้เป็นแรงงานที่มีสถานะถูกกฎหมาย โดยผ่านการลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน (Memoranda of Understanding (MOU) on Cooperation in the Employment of Workers) กับเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ ได้แก่ สปป.ลาว (ลงนามในปี พ.ศ. 2545) กัมพูชา และพม่า (ทั้งคู่ลงนามในปี พ.ศ. 2546) แต่ในการดำเนินการจริงอย่างเป็นทางการตาม MOU สำหรับประเทศพม่าถูกเริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2552 แรงงานจากประเทศพม่าที่เข้ามาซึ่งตามขั้นตอนที่ระบุไว้ใน MOU จะมีหนังสือเดินทางชั่วคราว การตรวจลงตราของประเทศไทย และใบอนุญาตทำงานที่มีผลใช้ได้เป็นเวลา 2 ปี ต่ออายุได้อีก 2 ปี ในกรณีที่ยังทำงานต่อไป โดยวิธีการดังกล่าวนี้นับว่าเป็นวิธีการที่แรงงานจะมีสถานะทางเอกสารจดทะเบียนที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแรงงานข้ามชาติทั้ง 4 กลุ่ม จะพบความชัดเจนที่สำคัญในเรื่อง 'สถานะทางกฎหมาย' ของแรงงานข้ามชาติแต่ละกลุ่ม นั่นคือ

กลุ่มที่ 1 เป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย กลุ่มที่ 2 เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมายแต่ได้รับอนุญาตเพียงชั่วคราวเมื่อสิ้นสุดการอนุญาตก็จะต้องกลับประเทศ กลุ่มที่ 3 เป็นแรงงานโดยผ่านการพิสูจน์สัญชาติ แรงงานกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความพร้อมต่อการพัฒนาไปเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย มีหนังสือเดินทางที่ถูกต้อง และกลุ่มที่ 4 ซึ่งเป็นแรงงานภายใต้บันทึกความเข้าใจด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน มีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุดในแรงงานกลุ่มข้ามชาติ เมื่อพิจารณาผ่านตัวแบบภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ แรงงานข้ามชาติกลุ่มที่ 1 จะเป็นแรงงานที่ตกอยู่ในสภาวะสุ่มเสี่ยงมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะสถานะทางกฎหมาย โดยเฉพาะในประเทศปลายทางจะสามารถใช้เป็นเครื่องการันตีความมั่นคงได้ในระดับหนึ่ง ยังมีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้องมากเท่าใด ก็จะส่งผลต่อความมั่นคงในด้านต่าง ๆ ของแรงงานข้ามชาติมากเท่านั้น แต่เมื่อแรงงานไม่มีสถานะทางกฎหมาย รวมทั้งยังเป็นกลุ่มที่ทำผิดกฎหมายของประเทศไทย โดยการลักลอบเข้าเมืองและไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน แรงงานกลุ่มดังกล่าวจะไม่ได้รับการปกป้องโดยรัฐเลย และมีสถานะเปราะบางมากที่สุด ใน 4 กลุ่ม มากไปกว่านั้นแรงงานกลุ่มนี้ยังเป็นกลุ่มที่มักตกเป็นเหยื่อของการก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การค้ามนุษย์ หรือถูกเอาอัตรัดเอาเปรียบจากกรอ้างสถานะที่ผิดกฎหมายของพวกเขา

อย่างไรก็ตาม ในทางตรงข้าม เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีการย้ายถิ่น ความแตกต่างของ 'สถานะทางกฎหมาย' ระหว่างประเภทของผู้ย้ายถิ่นทั้งแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ว่าผู้ย้ายถิ่นประเภทใดท้ายที่สุดจะกลับประเทศ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายทางด้านแรงงานของทั้งประเทศต้นทางและประเทศปลายทางได้ ซึ่งผลการวิจัยหลายชิ้นมีข้อค้นพบที่ตรงกันว่า แรงงานที่มีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้อง มีแนวโน้มที่จะกลับประเทศต้นทางมากกว่าแรงงานที่มีสถานะผิดกฎหมาย เช่น จากผลการวิจัยโครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานจากพม่าและผลกระทบต่อประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานผ่านศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าปัจจัยด้านกฎหมายส่งผลต่อการตัดสินใจตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย โดยเป็นตัว-

แปรหลักที่มีอิทธิพลต่อความเต็มใจที่จะกลับสู่ประเทศต้นทาง โดยพบว่ายังมีเอกสารจดทะเบียนครบถ้วนเท่าไร

ความเต็มใจที่จะกลับถิ่นต้นทางก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น (กล่าวคือ ร้อยละ 82.5 สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีเอกสารจดทะเบียนแบบครบสมบูรณ์ ร้อยละ 81.1 สำหรับผู้ที่มีเอกสารชั่วคราว และร้อยละ 77.3 สำหรับผู้ที่ไม่ใช่เอกสาร) (ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556: 29)

จากทั้งหมดที่กล่าวมา ในส่วนของนโยบายของรัฐบาลไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติ แม้ว่าเราจะเห็นการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการและความพยายามต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น หากแต่ปัญหาสำคัญยังอยู่ที่ 'แรงงานผิดกฎหมาย' อันเป็นกลุ่มที่มีสามารถถูกนำไปหาประโยชน์ และเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของกลุ่ม มิจฉาชีพ รวมทั้งยังเป็นกลุ่มที่ขาดความมั่นคงภายใต้แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มากที่สุด และไม่เพียงแต่เกิดขึ้นกับตัวแรงงานเอง ที่เลวร้ายไปกว่านั้น คือ 'สถานะที่ผิดกฎหมายยังสามารถส่งทอดต่อไปยังบุตรหลานที่เกิดในประเทศไทยของแรงงานเหล่านี้' ด้วย ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องดีพอ แรงงานและบุตรหลานของแรงงานเหล่านี้ก็จะยังคงตกอยู่ในวังวนของการเป็นเหยื่อหรือถูกหาประโยชน์จะกลุ่มที่ไม่หวังดีต่อพวกเขาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

4.1.2 การปฏิบัติและการสร้างวาทกรรมของรัฐบาลไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย แม้ว่าที่ผ่านมารัฐไทยจะมีความพยายามในการออกกฎระเบียบเพื่อบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติให้เกิดการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของรัฐบาลไทยต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยยังคงขาดความมุ่งมั่นชัดเจนหลายประการ และที่สำคัญ คือ 'ปัญหาทางด้านทัศนคติ' ทั้งของรัฐบาลและคนไทยบางส่วนที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ที่ทำให้การขับเคลื่อนให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์ในแรงงานกลุ่มนี้เป็นไปได้อย่างยากลำบาก

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ชัดว่าภายใต้กฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองด้านลบที่มีต่อแรงงานข้ามชาติอย่างปฏิเสธไม่ได้ ดังเช่นในงานวิจัยของ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ (2551) ที่ศึกษาเรื่อง "แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ยุทธศาสตร์การอยู่รอดของ แรงงานข้ามชาติจาก

ประเทศพม่า” ได้อธิบายให้เห็นถึงแนวโน้มนโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยต่อแรงงานข้ามชาติผ่านกรณีวิเคราะห์วาทกรรม ประเทศไทยมีแนวทางการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติในฐานะกลุ่มคนที่ถูกกดทับมาโดยตลอด กล่าวคือ มีการสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นขึ้นมา ผ่านคำเรียกที่แสดงถึงการดูถูก นั่นคือ คำว่า “แรงงานต่างด้าว” หรือ “ผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย” และ/หรือ “ผู้เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ” คำเหล่านี้มีนัยยะสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมองคนกลุ่มนี้ในสถานะที่ต่ำกว่าหรือแสดงถึงความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องสร้างและออกกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อควบคุมที่ต่างออกไปจากคนในชาติ (นุชยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, 2551)

เมื่อพิจารณาข้อเสนอของนุชยรัตน์กับแนวทางของประเทศไทย ก็จะพบความสอดคล้องและทำให้ทราบถึงทิศทางที่ชัดเจนว่านโยบายและแนวทางการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติของไทยยังไม่สามารถก้าวข้ามมาสู่การคำนึงถึงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ได้ หากแต่ยังคงติดอยู่กับการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ และมองว่าแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เป็นผู้สร้างปัญหาในด้านความมั่นคง โดยสามารถพิจารณาได้จาก งานวิจัยของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อครั้งที่เรียนที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 20 ปีการศึกษา พ.ศ. 2550-2551 ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การปรับบทบาทของกองทัพไทย เพื่อรองรับภัยคุกคามรูปแบบใหม่” และเรียบเรียงออกมาเป็นหนังสือชื่อ “กองทัพไทยกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ Non-Traditional Threats” งานวิจัยดังกล่าวชี้ชัดว่า “หนึ่งในภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ต้องจัดให้เป็นภัยเร่งด่วนและเฉพาะหน้าที่สังคมควรรับรู้ว่าจะเป็นภัยที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงโดยตรงต่อสังคมไทยโดยส่วนรวม คือ ภัยที่มาจากแรงงานต่างด้าวและผู้หลบหนีเข้าเมือง” นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์หรือสุนทรพจน์ในโอกาสต่าง ๆ ก็ยังตอกย้ำแนวความคิดที่ว่าแรงงานข้ามชาติเป็นภัยคุกคาม เช่น จากการแถลงผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ถึงโรคแม่ปีการเปลี่ยนประเทศไปสู่ประชาธิปไตย วันที่ 30 พ.ศ. 2557 ที่ว่า (สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2557)

“...ให้มีการกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ส่งเสริมโรงงานขนาดเล็กตามแนวชายแดนและชนบท หรือช่องทางผ่านแดนที่สำคัญ เพื่อให้แรงงานที่ผิดกฎหมายไม่เข้ามาหางานในพื้นที่ตอนในลดความแออัดของพื้นที่ของประชาชนไทยที่ต้องเข้ามาหางานในเมืองใหญ่ให้มากที่สุด” (สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2557)

หรือ จากรายการคืนความสุขให้คนในชาติ วันที่ 6 มิถุนายน 2557

“...ในส่วนของแรงงานนั้นหรือโรงงานแนวชายแดนนั้นมีความจำเป็น เพราะไม่งั้นถ้าไม่มีโรงงานชายแดน ไม่มีการสร้างงานในพื้นที่ชนบท คนก็จะเข้ามา ในกรุงเทพก็จะแออัด และมีการกระทำ ความผิดกฎหมายมากขึ้น ยาเสพติด แรงงานต่างด้าว หรือการลักขโมยในพื้นที่เมืองใหญ่ ๆ ก็จะเกิดขึ้น เป็นปัญหาด้านความมั่นคงในระยะสั้นและระยะยาว...” (สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2557)

นอกจากรัฐไทยและผู้นำของไทยจะมีทัศนคติต่อแรงงานข้ามชาติว่าเป็นภัยทางด้านความมั่นคงแล้ว ในส่วนของภาคประชาชนคนไทย ก็พบทัศนคติเดียวกัน เช่น ในงานของสุชาติดา ทวีสิทธิ์ เรื่อง “ทัศนะใหม่ของความเป็นพลเมืองบนพื้นที่ของความเป็นอื่น” ซึ่งอ้างอิงการสำรวจของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ หรือ เอแบคโพล ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าแนวทางของรัฐไทยและการสร้างมโนทัศน์ลัทธิชาตินิยม ได้ก่อผลให้คนไทยจำนวนมากเกิดทัศนคติเชิงลบ (อย่างหนักและไม่สามารถหรือถอนออกไปได้) ต่อแรงงานข้ามชาติ โดยผลการสำรวจมากกว่าครึ่งของจำนวนประชากรไม่เห็นด้วยต่อนโยบายที่รัฐอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในประเทศ เพราะเกรงว่าจะมาแย่งงาน รวมไปถึงอดีตที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกและความไม่เท่าเทียมที่ชัดเจนระหว่างแรงงานไทยกับแรงงานข้ามชาติ เช่น แรงงานข้ามชาติไม่ควรได้รับเงินค่าจ้างเท่ากับแรงงานไทย ประเภทงานที่ไม่ควรอนุญาตให้ทำทุกอาชีพ ไม่ควรได้รับสิทธิและเงื่อนไขทางด้านแรงงานเท่ากับแรงงานไทย รวมถึงไม่ควรได้รับสิทธิในการรวมตัวเป็น

สหภาพและการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี มากกว่าไปก่อนนั้น เมื่อทำการสำรวจซ้ำ ผลที่ออกมายิ่งตอกย้ำความคิดดังกล่าว คือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนให้แรงงานข้ามชาติควรได้รับสิทธิด้านการศึกษา การทำงาน การพักอาศัย การบริการสุขภาพ ฯลฯ เพิ่มเติมจากทัศนคติของคนไทยทั่วไป งานชิ้นนี้ได้สะท้อนมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐ บางส่วนที่เห็นว่านโยบายการไม่ให้สิทธิพลเมืองแก่แรงงานข้ามชาตินั้นมีความ-ชอบธรรม (สุชาติ ตวีสิทธิ์, 2554: 17-18)

นอกจากวาทกรรม ‘ความเป็นอื่น’ ที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของรัฐไทยและคนไทยบางส่วนแล้ว ในทางปฏิบัติหรือการดำเนินงานตามนโยบายที่เป็นจริงของภาครัฐต่อแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ก็สะท้อนว่ายังไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึงดีพอ แม้ว่าจะเป็นการดำเนินงานด้านสิทธิที่ถือได้ว่าเป็นการให้โอกาสกับคนกลุ่มนี้มากที่สุดอย่างเช่นเรื่องการศึกษาก็ตาม เช่น “ในการศึกษาของบุตรหลานแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย” ซึ่งทำโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ในปี พ.ศ. 2557 ได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าจะมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 ที่อนุมัติให้เด็กไร้สถานะสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่จากการศึกษาจริงผ่านตัวแบบการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครกลับพบว่า ในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนเด็กข้ามชาติในวัยเรียนประมาณ 17,292 คน แต่มีเด็กข้ามชาติในวัยเรียนเพียง 16% ที่ได้รับการศึกษา โดย 11% เรียนโรงเรียนรัฐบาล และอีก 5% เรียนที่ศูนย์เรียนรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติจำนวน 1,819 คน ที่เรียนในโรงเรียนรัฐบาล โดยส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า *ปัญหาสำคัญ* ที่ทำให้แม้จะมีนโยบายที่ชัดเจนแต่การปฏิบัติยังไม่บรรลุผลดีพอ เพราะรัฐบาลไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องการศึกษาของเด็กข้ามชาติ ประกอบกับรายละเอียดที่สื่อสารไปยังโรงเรียนยังไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม ทำให้โรงเรียนหลายแห่งยังไม่รับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน นอกจากนี้ แม้จะรับเด็กข้ามชาติเข้ามาแล้วโรงเรียนและตัวเด็กเองก็จำเป็นต้องประสบกับปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างครูและเด็กข้ามชาติ ปัญหาในเรื่องหลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอนโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยที่มีเรื่องสงครามระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มากไปกว่านั้น ในบางโรงเรียนยังต้องแบกรับภาระด้านค่าใช้จ่าย

ในการจ้างล่ำมหรือผู้ประสานงานในพื้นที่ รวมถึงยังต้องประสบกับทัศนคติของผู้ปกครองของนักเรียนไทยที่กังวลเกี่ยวกับคุณภาพของโรงเรียนเหล่านี้ว่าอาจจะมีคุณภาพลดลงถ้ารับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557: 5-15)

4.1.3 พัฒนาการและการเคลื่อนไหวบนมิติพื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เมื่อหันมาพิจารณาในส่วนของการจ้างงานข้ามชาติตามกรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ เราจะสามารถพบความกระตือรือร้นและตื่นตัวในกลุ่มนี้มากกว่ารัฐ จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มแรงงานข้ามชาติมีพลวัตในการพัฒนาและเคลื่อนไหวเพื่อช่วงชิงพื้นที่ตำแหน่งแห่งที่ในสังคมไทยด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ในมิติทางเศรษฐกิจและมีทิศทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแน่นอนว่าส่วนใหญ่เป็นการดิ้นรนพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับชีวิตของตนเองและครอบครัว

แม้ว่าในช่วงแรกของการเข้ามาทำงานในประเทศไทย แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญและเวลาไปกับการทำงานเพื่อหาเงินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเป็นหลัก แต่เมื่อเวลาผ่านไป จะมีแรงงานข้ามชาติกลุ่มหนึ่งที่สามารถพัฒนาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจจนเกิดความมั่นคง จะด้วยปัจจัยใดที่เกี่ยวข้องก็ตาม เช่น การผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการร้านค้า การสมรสกับคนไทย ฯลฯ แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ มักจะกลายมาเป็นผู้เคลื่อนไหวและดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาทางให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในด้านต่าง ๆ ให้กับกลุ่มแรงงานด้วยตนเอง

จากตัวอย่างการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาตนเองของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าฝ่ายภาครัฐทั้งรัฐไทยและรัฐพม่า มิได้ให้ความสำคัญหรือเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาแรงงานข้ามชาติทางด้านความมั่นคงของมนุษย์นัก หากแต่ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติกลับมีการดำเนินการและพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตขึ้นได้ด้วยตัวของตนเอง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะใช้การนำเสนอให้เห็นการพัฒนาและการเคลื่อนไหวเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย เป็น 2 หัวข้อย่อย โดยแบ่งไปตามมิติ

ทางสังคมและวัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ ส่วนในมิติทางการเมืองนั้นจากการศึกษาพบว่าแรงงานข้ามชาติยังไม่สามารถเคลื่อนไหวและพัฒนาในมิตินี้ได้อย่างชัดเจนนัก จึงไม่ขอกล่าวในรายงานนี้ ซึ่งรายละเอียดของมิติทางสังคมและวัฒนธรรม มิติทางเศรษฐกิจ มีดังนี้

1) **มิติทางสังคมและวัฒนธรรม** ในส่วนของมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นมิติที่แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยสามารถเข้าถึงและช่วงชิงพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับชีวิตได้มากที่สุด โดยการเคลื่อนไหวและการพัฒนาในมิตินี้ที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน คือ การส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไทย/โรงเรียนเอกชน/ศูนย์การเรียนรู้ และการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/องค์กร เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) **การส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไทย / โรงเรียนเอกชน / ศูนย์การเรียนรู้** จากเดิมปัญหาและผลกระทบหนึ่งของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาในประเทศไทย คือ บุตรหลานหรือผู้ติดตามแรงงานที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานะของการเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย การเกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้รับเอกสารทางกฎหมายที่ชัดเจนยืนยัน ฯลฯ เหล่านี้ทำให้บุตรหลานหรือผู้ติดตามแรงงานถูกผลักดันให้เข้าสู่การทำงานในสถานประกอบการตามพ่อแม่ไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสถานการณ์ดังกล่าวกลับมีการเปลี่ยนแปลงไป แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลาน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ แม้ว่าความพยายามให้ได้มาซึ่งสถานะที่ถูกต้องทางกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ หรือกับบุตรของแรงงานข้ามชาติที่เกิดในประเทศไทยจะเป็นเรื่องยาก แต่ แรงงานข้ามชาติก็มีความพยายามปรับตัวและการพัฒนาที่แสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและครอบครัว นั่นคือ การส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียน ผนวกกับการมุ่งเน้นและเห็นความสำคัญในด้านการศึกษาเช่นเดียวกันทั้งในส่วนของรัฐไทยและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นเราจึงได้เห็นการพัฒนาและเคลื่อนไหวเพื่อความมั่นคงของแรงงานข้ามชาติ ในส่วนที่เป็นการพัฒนาทางการศึกษาได้อย่างชัดเจนที่สุด ผ่านการส่งบุตร

หลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไทย /โรงเรียนเอกชน /ศูนย์การเรียนรู้ และมักให้เรียน จนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย (มัธยมศึกษาปีที่ 3)

เพื่อสนับสนุนความคิดดังกล่าว จากผลการวิจัยของ สถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล และ AIT ได้สะท้อนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงแก่บุตรหลานของตนว่า แรงงานข้ามชาติบางส่วนที่มีบุตรหลานเรียนในโรงเรียน หรือเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้ ก่อนข้างพอใจที่ บุตรหลานของตนได้รับการศึกษา และยินยอมให้เข้าเรียนในโรงเรียนไทย หรือโรงเรียน ขององค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งแรงงานข้ามชาติบางส่วนสามารถจ่ายค่าเล่าเรียนได้ และรู้สึกว่าการเรียนไม่ได้สูงเกินไป (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, สถาบัน เทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557: 22)

1.2) การจัดตั้งกลุ่มชมรม/องค์กร เพื่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของแรงงานข้ามชาติ จากการศึกษารื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชายแดน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ของ ไทรินทร์ มากเจริญ พบว่า ในการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อดำเนินการในด้านต่าง ๆ ของ แรงงานข้ามชาตินั้น มักได้รับความช่วยเหลือจัดตั้งโดยองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ทั้ง ในส่วนของการก่อตั้งและดำเนินการ ซึ่งจากการลงพื้นที่ครั้งนั้น ผู้วิจัยได้มีโอกาส สัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครให้แก่องค์กร เอกชนในพื้นที่แม่สอดหลายคน ซึ่งต่างก็แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า การมี องค์กรเอกชนในพื้นที่ที่เข้ามาทำงานเพื่อช่วยเหลือพวกเขาเป็นสิ่งที่ดีมากกว่าการ- สมัครเป็นอาสาสมัครขององค์กรเอกชนในพื้นที่นอกจากจะทำให้เขาได้รับรู้ข่าวสาร ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ พอเวลามีปัญหาได้รับการช่วยเหลือ รวมทั้งได้ช่วยเหลือกลุ่ม แรงงานอพยพจากประเทศพม่าด้วยกันแล้ว พวกเขายังมีรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ จาก ค่าตอบแทนที่มาเป็นอาสาสมัครอีกด้วย สุดท้าย คือ ความสัมพันธ์กับองค์กรที่กลุ่ม แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าได้ก่อตั้งขึ้นมาเองในแม่สอด แรงงานข้ามชาติจาก ประเทศพม่าเองก็มีการตั้งองค์กรของกลุ่มตนเองขึ้นมา องค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาส่วน- ใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การช่วยเหลือกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่มาจากประเทศพม่า ด้วยกัน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2557: 5-15)

2) **มิติทางเศรษฐกิจ** การเกิดขึ้นของแรงงานที่ผันตัวมาเป็นผู้ประกอบการ (ร้านค้า บ้านเช่า ฯลฯ) จากการศึกษาเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชายแดน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ของไพรินทร์ มากเจริญ พบว่าแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาเพื่อใช้แรงงานและรับจ้างส่วนใหญ่มักจะเป็นแรงงานที่เพิ่งย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยในระยะแรก ๆ หรือ เข้ามาทำงานเพียงระยะเวลาไม่นานนัก แต่หากเป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานแล้วนั้น แรงงานหรือครอบครัวของคนกลุ่มนี้มักจะมีพัฒนาการและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก หรือก็คือ แรงงานเหล่านี้เริ่มที่จะขยับตนเองจากการขายแรงงานรับค่าแรงไว้วัน ๆ มาเป็นการสร้างกิจการเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นของตนเองขึ้นมา (self-employ) จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า แรงงานจากประเทศพม่าที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่สอดที่มีกิจการเป็นของตนเองนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่สามารถทำได้ง่ายและยังไม่ต้องอาศัยฝีมือมากนักอย่าง การเปิดร้านขายของชำเล็ก ๆ บริเวณบ้านหรือที่พัก การขายผัก ขายอาหาร ฯลฯ ซึ่งกิจการดังกล่าวเราสามารถเห็นได้ทั่วไปนอกจากนี้ยังพบว่า กิจการที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะอย่างการซ่อมรถก็เริ่มมีแรงงานจากประเทศพม่าหันมาเปิดเป็นกิจการของตนเองอีกด้วยโดยเริ่มจากการเป็นลูกจ้างที่ร้านอาศัยการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงแล้วจึงขยับขยายเพื่อมาเปิดกิจการของตนเอง จากการศึกษาพบว่ากรณีเช่นนี้เกิดขึ้นกับแรงงานอพยพจากประเทศพม่าหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศพม่าที่เป็นลูกจ้างในกิจการร้านอาหาร กิจการซ่อมรถ และที่ดูเหมือนว่าจะเป็นอีกกิจการหนึ่งที่เป็นที่ต้องการในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด คือ การเป็นช่างทำอัญมณี ลักษณะที่แรงงานข้ามชาติผันตัวเองจากแรงงานราคาถูกมาเป็นผู้ประกอบการเป็นแบบแผนการปรับตัวที่พบเห็นได้แทบทุกจังหวัดที่มีแรงงานพม่าอาศัยและทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก และมักจะมีลักษณะไม่ต่างกัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแนวทางในการปฏิบัติระหว่างรัฐไทยและแรงงานข้ามชาติตามหลักการพื้นฐานของความมั่นคงของมนุษย์

หลักการพื้นฐานความมั่นคงของมนุษย์	รัฐไทย	แรงงานข้ามชาติ
<p>1. การเคลื่อนย้ายความสำคัญออกมากจากแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อว่ารัฐเป็นศูนย์กลางและหลักการรักษาความปลอดภัยมาที่การให้ความสนใจต่อความปลอดภัยของปัจเจกบุคคล การปกป้องและการเพิ่มขีดความสามารถให้กับพวกเขา</p>	<p>- รัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายและออกกฎหมายระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้</p> <p>- มีทัศนคติและมุมมองต่อแรงงานข้ามชาติในเชิงลบ โดยสร้างวาทกรรมทางภาษา เช่น แรงงานต่างด้าว, ผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย/ผู้เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ เป็นต้น</p> <p>- สร้างทัศนคติด้านลบให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนไทย เช่น การแย่งงาน แย่งใช้งบประมาณ สาธารณูปโภค และสวัสดิการของรัฐโดยไม่ต่างจากภาษี การก่อกวนอาชญากรรม ฯลฯ</p>	<p>- การเคลื่อนย้ายความสำคัญออกมากจากแนวคิดดั้งเดิมโดยหันมาให้ความสนใจต่อความปลอดภัยของปัจเจกบุคคล การปกป้องและการเพิ่มขีดความสามารถให้กับพวกเขา</p>
<p>2. มุ่งความสนใจไปที่ภัยคุกคามที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ และเน้นการเชื่อมโยงระหว่างการรักษาความปลอดภัย การพัฒนา และสิทธิมนุษยชน</p>	<p>- ให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชน เช่น การศึกษา, ระบบประกันสุขภาพ, การคุ้มครอง, แรงงานเด็ก แต่ยังคงขาดความชัดเจนและการดำเนินการในทางปฏิบัติที่ต่อเนื่อง</p>	<p>- มีการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ</p> <p>- การส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไทย / โรงเรียนเอกชน / ศูนย์การเรียนรู้</p> <p>- การสนับสนุนจากแรงงานภาคเอกชนเป็นผู้ประกอบการ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หลักการพื้นฐานความมั่นคงของมนุษย์	รัฐไทย	แนวปฏิบัติ	แรงงานข้ามชาติ
<p>3. ส่งเสริมการบูรณาการใหม่ ซึ่งเป็นความร่วมมือโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านสุขภาพ ความมั่นคงปลอดภัย และการพัฒนาทั้งภายในและระหว่างประเทศ</p>	<p>- ยังไม่เห็นความชัดเจนในการทำงานที่เป็นการส่งเสริมการบูรณาการกับภาคประชาชนหรือกับแรงงานข้ามชาติ / ลักษณะการดำเนินงานยังเป็นแบบ Top-down</p>	<p>- เน้นการทำงานเพื่อแรงงานข้ามชาติโดยตรงที่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง</p> <p>- การจัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/องค์กร/การเป็นอาสาสมัคร เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ โดยมีการทำงานและประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนข้ามชาติและในพื้นที่</p>	

ในการพัฒนาและการเคลื่อนไหวบนพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการของแรงงานข้ามชาติเอง พบว่า มีความก้าวหน้าและเป็นไปตามทิศทางความหมายและหลักการพื้นฐานของความมั่นคงของมนุษย์ตามที่คณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์มากกว่าของประเทศไทย เราสามารถเห็นการเคลื่อนย้ายความสำคัญออกจากแนวคิดดั้งเดิมที่เน้นรัฐเป็นศูนย์กลางโดยหันมาให้ความสนใจต่อความปลอดภัยของปัจเจกบุคคลของแรงงานข้ามชาติ นอกจากนี้แรงงานข้ามชาติในประเทศไทยยัง มุ่งความสนใจไปที่ภัยคุกคามที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ และเน้นการเชื่อมประสานระหว่างการรักษาความปลอดภัย การพัฒนา และสิทธิมนุษยชน โดยดำเนินการผ่านการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ด้วยการการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลไทย/โรงเรียนเอกชน/ศูนย์การเรียนรู้ การผันตัวเองจากแรงงานราคาถูกมาเป็นผู้ประกอบการ รวมทั้งยัง ส่งเสริมการบูรณาการใหม่ ซึ่งเป็นการร่วมมือโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านสันติภาพ ความมั่นคงปลอดภัย และการพัฒนาทั้งภายในและระหว่างประเทศ ด้วยการเน้นการทำงานเพื่อแรงงานข้ามชาติด้วยกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการจัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/องค์กร/การเป็นอาสาสมัคร เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติ โดยมีการทำงานและประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนข้ามชาติ และในพื้นที่ ซึ่งเป็นการดำเนินการพัฒนาภายใต้หลักการพื้นฐานทั้ง 3 ข้อที่คณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ได้เสนอไว้ การพัฒนาที่เกิดขึ้นในกลุ่มแรงงานข้ามชาติดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ภายใต้ *'กระบวนการที่สอดคล้อง'* ที่เสนอว่า *'ในการต่อสู้รับมือภัยต่าง ๆ ที่คุกคามความมั่นคงของมนุษย์จำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ'* เหล่านี้เป็นสัญญาณสะท้อนที่ดีถึงการสร้างความมั่นคงและปลอดภัยให้กับตนเอง ด้วยตนเอง แม้แรงงานเหล่านี้จะต้องตกอยู่ภายใต้สภาวะข้ามชาติข้ามแดนก็ตาม

แต่แม้ว่าจะมีความพยายามด้วยตนเองและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่เช่นไรก็ตาม แต่เมื่อหันมาพิจารณาในส่วนของ

การบูรณาการความร่วมมือระหว่างแรงงานข้ามชาติกับประเทศไทย ยังคงไม่เห็นความชัดเจนในการทำงานที่เป็นการส่งเสริมการบูรณาการกับภาคประชาชนหรือกับแรงงานข้ามชาติ โดยลักษณะการดำเนินงานยังเป็นแบบบนลงล่าง (Top-down) นอกจากนี้ แม้ว่าแรงงานข้ามชาติจะสามารถพัฒนาและช่วงชิงพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม แต่ ‘หากพิจารณาผ่านบริบทของภัยที่คุกคามความมั่นคงของมนุษย์’ (ตามตาราง) แรงงานข้ามชาติยังคงไม่สามารถสร้างหรือพัฒนาให้เกิดความมั่นคงตามประเภทของความมั่นคงของมนุษย์ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นกรณีของแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายแล้ว พวกเขายังจำเป็นต้องเผชิญกับภัยที่คุกคามความมั่นคงของมนุษย์ในทุก ๆ รูปแบบอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากเช่นเดิม

4.2 สถานการณ์ของแรงงานข้ามชาติและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครปฐม ก่อนหน้านี้ที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยทั้งในแง่ของแนวโน้มและการปฏิบัติของรัฐบาลต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย และพัฒนาและการเคลื่อนไหวบนมิติพื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย ซึ่งในการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาจะพบว่าเมื่อนำภาพรวมดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ในบริบทของสถานการณ์แรงงานข้ามชาติและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครปฐมนั้นพอจะสรุปได้ว่าไม่แตกต่างไปจากสถานการณ์ในภาพรวมของทั้งประเทศนัก โดยแรงงานข้ามชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในจังหวัดนครปฐมนั้นถูกกำหนดด้วยแนวโน้มนโยบายและการปฏิบัติจากรัฐไทย ซึ่งจะเสนอข้อมูลและอภิปรายให้เห็นเป็นลำดับดังต่อไปนี้

4.2.1 สถานการณ์ของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม ดังที่ได้แสดงให้เห็นในส่วนของบทนำไปข้างแล้วว่า จังหวัดนครปฐมมีการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 สัดส่วนของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยทั่วประเทศ จะพบว่าจังหวัดนครปฐมมีจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ทำงานสูงเป็นอันดับที่ 9 จากจำนวนทั้งสิ้น 77 จังหวัด โดยมีจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการจัดหางานกว่า 53,058 คน ซึ่งในจำนวนนี้แบ่งย่อยเป็นแรงงานประเภททั่วไป 1,050 คน แรงงานประเภทพิเศษสัญชาติ 42,804 คน แรงงานประเภทนำเข้าตาม MOU 8,738 คน ประเภทส่งเสริมการลงทุน 60 คน และประเภท

ชนกลุ่มน้อย 406 คน จำแนกเป็นแรงงานข้ามชาติเพศชาย 29,965 คน และเพศหญิง 23,093 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558) และมีแรงงานข้ามชาติที่คงเหลืออยู่ในจังหวัดทั้งสิ้นกว่า 122,566 คน อย่างไรก็ตาม จำนวนดังกล่าวเป็นเพียงตัวเลขทางสถิติที่สะท้อนภาพแต่เพียงเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่ถูกกฎหมายและที่มาขึ้นทะเบียนกับกรมการจัดหางานจังหวัดนครปฐมเท่านั้น ทั้งนี้เป็นที่คาดการณ์ได้ว่ายังคงมีแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองและทำงานอย่างผิดกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมาก จากสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จังหวัดนครปฐมจะต้องให้ความสำคัญต่อการพิจารณาในประเด็นเรื่องแรงงานข้ามชาติ ในส่วนของลักษณะงานโดยทั่วไปที่แรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในจังหวัดนครปฐม มีทั้งที่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม คือ แรงงานในภาคเกษตร เช่น ทำนา ทำสวนกล้วยไม้ ฯลฯ และแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เช่น เลี้ยงสุกร เลี้ยงเป็ด เลี้ยงกุ้ง บางส่วนยังทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมทั้งบางส่วนยังทำงานรับจ้างทั่วไปตามร้านอาหารและร้านค้า และทำงานในธุรกิจโต๊ะจีนในจังหวัด เป็นต้น

4.2.2 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐม จากการศึกษาจากวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครปฐมที่เป็นประเด็นปัญหาหลักที่สำคัญ ดังนี้

1) แรงงานข้ามชาติจำนวนมากยังเป็นแรงงานหลบหนีเข้าเมือง เป็นแรงงานผิดกฎหมาย และไม่ได้เข้าสู่ระบบการขึ้นทะเบียนแรงงาน สืบเนื่องจากที่จังหวัดนครปฐมเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมาก และมีประเภทงานที่หนักและสกปรกในจังหวัด ซึ่งประเภทงานในลักษณะดังกล่าวแรงงานไทยส่วนใหญ่ไม่ประสงค์จะทำ ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องจ้างแรงงานข้ามชาติ ปัญหาหลักที่สำคัญของการจ้างแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย คือ ภาครัฐไม่สามารถทราบจำนวนของแรงงานที่แท้จริงในจังหวัด ซึ่งส่งผลสืบเนื่องต่อควรวางแผนเชิงนโยบายและการจัดการ รวมไปถึงผลที่เกิดต่อตัวแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายเองที่ไม่สามารถเข้าถึงกลไกต่าง ๆ ของรัฐไทย ทั้งในด้านการคุ้มครองแรงงานสวัสดิการแรงงาน ด้านสุขภาพ เช่น พบว่ามีแรงงานข้ามชาติที่ทำงานอยู่ในฟาร์มเลี้ยง

หมมีสารเคมีชนิดเดียวกันกับสารเร่งเนื้อแดงอยู่ในร่างกาย เป็นต้น นอกจากนี้ แรงงานข้ามชาติที่มีสถานะผิดกฎหมายมักจะไม่กล้าเข้าขอความช่วยเหลือต่าง ๆ ด้วย เพราะด้วยสถานะที่ผิดกฎหมาย ทำให้แรงงานเหล่านี้มักจะอาศัยแบบหลบซ่อน ยอมทำตามนายจ้างให้สามารถเอาวีซ่าไปเปรียบและตกเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ ได้ง่าย บางส่วนถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวแรงงานในห้องพักอย่างแออัด

นอกจากนี้ ยังมีแรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งทำงานในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศ สถานประกอบการที่มักลักลอบจ้างแรงงานข้ามชาติและเกี่ยวข้องกับการค้าบริการทางเพศ เช่น ร้านคาราโอเกะ และนวดแผนโบราณ ซึ่งแรงงานข้ามชาติส่วนมากแม้จะมีเอกสารการเข้าประเทศถูกกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่ก็จะไม่มีใบอนุญาตทำงาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การเข้าไปจับกุมร้านอาหารแห่งหนึ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ใน อ.ดอนตูม หลังสืบทราบว่ามีกรเปิดสถานบริการโดยผิดกฎหมาย ซึ่งพบแรงงานข้ามชาติที่ทำงานอยู่ในร้านดังกล่าว 5 คน ทั้งหมดเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน เป็นต้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2559)

2) การอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างแออัดและอคติของผู้อยู่ร่วมชุมชนคนไทย ทั้งนี้ เนื่องจากแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีฐานะยากจนจึงเข้ามาทำงานในประเทศไทย ดังนั้นการกินอยู่ดำรงชีวิตในประเทศไทยจึงต้องเป็นไปอย่างประหยัดมัธยัสถ์ แรงงานข้ามชาติจึงมักเช่าบ้านอยู่รวมกันหลาย ๆ ครอบครัว เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย แม้ว่าเจ้าของห้องเช่าหรือบ้านเช่าจะเป็นคนไทยซึ่งมีรายได้จากการให้เช่าห้อง หากแต่เสียงละต่อนจากคนไทยส่วนอื่น ๆ ก็มักจะไม่พอใจการเข้ามาอยู่ร่วมกันของแรงงานข้ามชาติในชุมชนมากนัก ทั้งนี้ชุมชนคนไทยมักมองว่าแรงงานข้ามชาติเป็นสาเหตุที่ทำให้สภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบชุมชนเสื่อมโทรม ปัญหาขยะที่มีเป็นจำนวนมากและทิ้งไม่เป็นระเบียบ ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน ปัญหายาเสพติด ฯลฯ

ตัวอย่างที่ชัดเจนของการเกิดขึ้นของการเป็นชุมชนของแรงงานข้ามชาติ เช่น การค้นพบว่าในเขตตำบลลาดจินดา อำเภอสามพราน มีแรงงานข้ามชาติกว่า 75 คน อาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชน และเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจค้นภายในบ้านแต่ละหลังของแรงงานก็พบอุปกรณ์ต้มน้ำใบกระท่อม มีดยาวและปืนยาวยิงลูกดอก

แรงงานมีปัญหาคือเป็นสี่มั่ว 5 คน แม้ว่าทุกคนจะมีใบอนุญาตเข้ามาในราชอาณาจักร แต่ไม่มีเอกสารรับรองการทำงานจากนายจ้าง ดังกล่าวสะท้อนว่าต้องมีนายหน้าชาว-ไทยรู้เห็นในการเช่าที่ดินเพื่อทำเป็นหมู่บ้านแรงงานประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งถือว่าการเข้าช่วยความผิดเรื่องการค้ามนุษย์ เป็นต้น (สถานีกองทัพบกช่องเจ็ด, 2559) นอกจากนี้ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมแล้ว อีกปัญหาที่พบ คือ การก้าวขึ้นมาเป็นผู้ประกอบการรายย่อยในชุมชนของแรงงานข้ามชาติเอง ซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่คนไทยในชุมชนที่เกิดอคติที่ว่าแรงงานข้ามชาติเข้ามาแย่งงานและยึดครองพื้นที่ทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานในชุมชนกับคนไทย

จากสภาวะการณ์และสภาพความเป็นจริงด้านประเด็นปัญหาแรงงานข้ามชาติและการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครปฐมดังที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำเสนอ นั้น มีข้อสรุปที่สำคัญว่าไม่มีความแตกต่างไปจากภาพใหญ่ของประเทศ ทั้งนี้ สิ่งที่น่าจะเหมือนจะเป็นปัจจัยที่ค้ำยันไม่ให้เกิดปัญหาของการอยู่ร่วมกันในชุมชนระหว่างแรงงานข้ามชาติและชุมชนคนไทยในจังหวัดนครปฐมไม่ปะทะรุนแรง คือ 'เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ' เนื่องจากในจังหวัดนครปฐมยังคงต้องการแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมากอยู่เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้น เสี่ยงสะท้อนจากชุมชนคนไทยก็เป็นสิ่งที่น่ากังวลได้ รวมไปถึงการกำหนดนโยบายและปกป้องแรงงานข้ามชาติไม่ให้ถูกละเมิดและทำแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายให้ถูกกฎหมาย เพื่อให้สามารถเข้าสู่กระบวนการดำเนินการทางด้านนโยบายแรงงานได้อย่างครบถ้วน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำลายต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนผู้จ้างงาน และประชาชนในพื้นที่อย่างมาก

5. ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติ สำหรับเตรียมความพร้อมในการรับมือให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่ร่วมกัน

ในการศึกษาสถานการณ์แรงงานพม่าในจังหวัดนครปฐม: ปัญหาและการอยู่ร่วมกันในชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติสำหรับเตรียมความพร้อมในการรับมือให้นครปฐมเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ดังนี้

5.1 ประเทศไทยควรเน้นการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติด้วยการให้นำหนักไปที่ความมั่นคงของมนุษย์เพิ่มขึ้น รวมทั้งปรับเปลี่ยนวาทกรรมกรมองภาพแรงงานข้ามชาติจากภัยคุกคามมาเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ประชาชนคนไทยในชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกับแรงงานข้ามชาติก็ควรลดอคติในด้านลบต่อแรงงานข้ามชาติลง

5.2 หน่วยงานราชการท้องถิ่นและภาครัฐระดับชาติควรหันมาลงพื้นที่และรับฟังปัญหาของชุมชนในพื้นที่ที่มีการอาศัยอยู่ร่วมกับแรงงานข้ามชาติ โดยปัญหาที่ควรให้ความสนใจและเข้ามาจัดการอย่างจริงจัง คือ ปัญหาทางด้านสาธารณสุขเรื่องการควบคุมโรคและโรคระบาดต่าง ๆ ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและสกปรกและอาชญากรรม เนื่องจากปัญหาดังกล่าวคือต้นตอของความไม่พอใจของคนในพื้นที่ต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติ การขจัดปัญหาดังกล่าวให้หมดไปจะช่วยลดระดับความไม่พอใจระหว่างคนสองกลุ่มอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งได้

5.3 จังหวัดนครปฐม โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกับผู้ประกอบการ นายจ้าง และเจ้าของบ้านเช่า ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติให้ดีขึ้น เนื่องจากผลกระทบในทุก ๆ ด้าน ส่วนใหญ่ที่เกิดจากการละเลยที่จะจัดการกับต้นตอของปัญหานี้อย่างจริงจัง

5.4 ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม ร้านค้า สถานบริการ นายจ้างในภาคการเกษตร และอื่น ๆ ที่มีการจ้างแรงงานข้ามชาติ ควรตระหนักถึงกฎระเบียบและเลือกจ้างแรงงานที่เข้าประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อภาครัฐในการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ และเพื่อให้แรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ที่พึงได้ นอกจากนี้ การที่จ้างแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อเกิดปัญหาขึ้น เช่น การเกิดคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่มีแรงงานข้ามชาติเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องสงสัย หรือผู้ต้องหา ก็จะทำให้ง่ายต่อการค้นหาทางทะเบียนประวัติมากขึ้น ท้ายที่สุดนายจ้างที่จ้างแรงงานข้ามชาติควรตั้งมั่นอยู่ในการเคารพในสิทธิมนุษยชนและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหลัก

5.5 ประเทศไทยต้องก้าวข้ามจากการจัดการปัญหาแรงงานข้ามชาติแบบเดิม มาพิจารณาประเด็นเรื่องบุตรของแรงงานข้ามชาติและการศึกษาซึ่งเป็นผู้ติดตามแรงงาน

ข้ามชาติในประเทศไทย รวมไปถึงบุตรของแรงงานข้ามชาติที่เกิดในประเทศไทย และการสมรสข้ามชาติระหว่างคนไทยกับแรงงานข้ามชาติ ให้มากขึ้น เพราะประเด็นดังกล่าวจะกลายมาเป็นสิ่งท้าทายต่อการกำหนดความเป็นไปทางด้านแรงงานและชุมชนทั้งในจังหวัดนครปฐมและระดับชาติในอนาคต

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- ไทยรัฐออนไลน์. (2558). “สูญงบบีละ 100 ล้าน จากแรงงานต่างด้าว คลอดลูกเมืองไทย”. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/522333>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). *ตร.ค้นร้านอาหารนครปฐม ลอบจ้างต่างด้าวขนาดแผนโบราณ*. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/732409>.
- บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2551). “แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครครุฑศาสตร์การอยู่รอดของแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า”. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://v1.midnightuniv.org/midnight2544/0009999431.html>.
- ไพรินทร์ มากเจริญ. (2551). *ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชายแดน: กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาล อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานจากพม่าและผลกระทบต่อประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM).
- สถานีกองทัพบกของเจ็ด. (2559). *อึ้ง! พบหมู่บ้านแรงงานต่างด้าว ซ่อนกลางสวนมะพร้าวนครปฐมกว่า 2 ปี!*. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก http://news.ch7.com/detail/175846/พบหมู่บ้านแรงงานต่างด้าวกลางสวนมะพร้าว_จ.นครปฐม.html.

- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT). (2557). *การศึกษาของบุตรหลานแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย เอกสารเชิงนโยบาย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้า.
- สำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2557). *ถอดรหัสนโยบายแรงงานข้ามชาติ 'คสช.' : ผิดทาง-ถอยหลัง*. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.hfocus.org/content/2014/06/7394>.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2558). *ข้อมูลสถิติการทำงานของคนต่างด้าว-ข้อมูลสถิติรายปี*. วันที่ค้นข้อมูล 10 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก https://www.doe.go.th/prd/alien/statistic/param/site/152/cat/82/sub/74/pull/sub_category/view/list-label.
- สุชาติ ทวีสิทธิ์. (2554). "ทัศนะใหม่ของความเป็นพลเมืองบนพื้นที่ของความเป็นอื่น." ใน *พลเมืองในโลกไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- Huguet, J. W. (2557). *การย้ายถิ่นของประเทศไทย ฉบับปี พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM).